

«hégeli szélsőbal» képviselőjének tekint s a kire Feuerbach is nagy hatással volt. Az ő befolyása alatt írta volt egy ízben: «Le az álarczczal! le a hypocrita jelszavakkal és metaphorákkal! Szabad emberek vagyunk». Élénk irány és finom jellemzés vall a kitűnő essay-íróra e tanulmányában.

Mély tudományossággal értekezik *Paulhan* is a zenei compositióról, s a lélektan általános törvényeiről. A zenében is a nagy pszichológiai törvények megnyilatkozását látja és mutatja ki. Egy kis világ ez a lélekben, mely önmagában bevégezt. A zene főeleme Paulhan előtt ma is még a tonalitas — habár uralma gyengül már — mely az együttesen vagy egymásután hangzó hangok bizonyos viszonyából áll, úgy hogy egyik hang dominál, s a zenemű annak tökéletes accordjában végződik. A felfogás, melylyel Paulhan az összhangzattan törvényeit a lélektan világánál tekinti és construálja, új és kiválóan érdekes — igazán a zene philosophiája az, a mit az író nyújt a cikkben. — Negyedik folytatást hoz ezúttal a füzet *Marilliertől* «James William psychológiájáról», míg a könyvismertetések *Renouvier* «Principe de la nature» és Weissmann nagy feltűnést keltett «Selection et heredité» című műveiről nyújtnak tájékoztatást.

—nd—

* * *

«*Revue critique de legislation et de jurisprudence. 41 année. Tome XXI. 1892. Paris.*»

E vállalat novemberi füzetében *Gauchler* beszámol azokkal az eredményekkel, melyekkel a mult évi brüsseli büntető anthropologiai congressus tanácskozásai végződtek, s melyek a büntetőjog philosophiája újabb irányzatainak fontos előrelépését jelentik. Ez irányzatok, tudjuk, hogy a büntetőjogtanban a tapasztalati és kísérletezési methodus alkalmazásából keletkeztek, de egyoldalúlag túlhajtva a *Lombroso*-féle iskola anthropologiai szélsőségei által. Most a congressus meglehetősen határozottan utasította vissza e túlzásokat, habár ugyanakkor helyeslőleg járult az új iskola nem egy gyakorlati reformjához.

Lombrosónak és tanítványainak hervadhatatlan érdeme, hogy a positiv módszernek útát törtek a büntetőjogi elméletben, habár nem szabad feledni, hogy már ő előtte és az «*Uomo delinquente*» megjelenése előtt a bécsi egyetem tudós tanára, *Benedikt* néhány

praelectiójában vázolta a büntett természettudományok és a büntető anthropológia jövőjének feladatait. De e tanoknak Lombroso határozottabb egyénisége kétségkívül nagyobb reliefet adott. Ő utána támadtak az új iránynak Olaszországban oly apostolai, mint *Garofalo* és *Ferri*, s az ő fellépése adott alkalmat a büntetőjogi nemzetközi egyesület megalakulására is, mely jelenleg csaknem 700 tagot számlál, kik bármennyire eltérnek is a részletekben egymástól, abban mindnyájan megegyeznek, hogy a criminalitást ezután olybá kell tekinteni, mint társadalmi tünetet, mely az anthropológia és sociológia természettudományi magyarázatára szorul.

A legutóbbi brüsseli congressusnak nevezetes eredménye volt, hogy még oly férfiak is megnyert a positiv methodus ügyének, kik, mint *Maurice de Baets* abbé és *Nyssens*, a louvaini egyetemen a híres Thonissen utódja, nyíltan kijelentették, hogy bár semmit sem engednek a jog és erkölcs magasabb eredete felőli spiritualista meggyőződéseikből, azért mégsem ellenségei a büntető anthropológiának. Természetesen ez nem azt jelenti, mint *Liszt* a vita folyamán szükségesnek látta constatalni, hogy a két iskola, a classikus és a positiv iskola egymás módszeréhez is közeledni érezne hajlandóságot, hanem csak azt, hogy amaz emennek végkövetkeztetéseit készséggel elfogadja.

De a mikor a büntetőjogi positivizmus diadala immár kétségtelen a maga alapkérdéseiben, egyidejűleg szakadás észlelhető — s ez a szakadás a congressuson is kifejezést nyert — azon kiinduló pontokban, melyekből a rendszer hívei a büntettest tekintik. Az olasz iskola, Lombrosoval, Ferri és Garofaloval élén, eddig túlnyomóan anthropológikus szempontból nézte a kérdést. Lombroso megrajzolta a büntettes típusának, a született büntettesnek alakját; de figyelmen kívül hagyta a büntett sociológiai föltételeit, azokat a társadalmi tényezőket, melyek közt a bűn és a büntett megszületik. A tipikus büntettes theoriája már a párisi congressuson megbukott, s azóta, úgy látszik, véglegesen el is van temetve. A brüsseli congressuson ismételtén rámutattak arra, hogy a büntett aetiológiája nem lehet kizárólag biológiai; a társadalmi tényezőknek is közre kell hatniok arra nézve, hogy a büntettes biológiai elemeit kifejleszszék. Abban egyetértettek ugyan, hogy ezek a társadalmi okok csak másodlagosak, és hogy csak az egyén közvetítésével hatnak, de fontosságukat azért nem lehet tagadni.

Két ily fontos társadalmi factorra rá is mutatott a congressuson *Tarde* és *Denis*. *Tarde* a collectiv bűnösségre mutatott rá, a tömeges büntettekre, melyek alatt nem lehet, úgymond, az egyéni büntettek önálló halmazatát érteni, mert a tömeg rendszeren a példa csábja, az erkölcsi ragály egy nemének hatása alatt cselekszik. Viszont *Denis* kiemelte, hogy a gazdasági viszonyok minő szerepet játszanak a büntetnél, s számos adat és diagramma bemutatásával tüntette fel a gazdasági helyzet összefüggését a bűnös hajlammal. E jelentés hatása alatt a congressus ki is mondta, hogy óhajtja a büntető statisztika adatainak összefüggésbe hozatalát a gazdasági fluctuatio adataival.

—h.

* * *

«*Allgemeines Statistisches Archiv. Herausgegeben von Dr. Georg von Mayr, kaiserl. Unterstaatssecretär, z. d. Privatdocent an der Kaiser-Wilhelms-Universität, Strassburg. Zweiter Jahrgang. 1891/92. II. Halbband. Tübingen, 1892.*»

Az új füzet tartalmából kiemeljük *Karl Büscher* tanulmányát: «Über die Vertheilung der beiden Geschlechter auf der Erde». A statisztika előtt nem lehet közönyös a kérdés, de nem közönyös az állam-philosophia szempontjából sem, mert a két nem leggyöngédebb viszonyát érinti abban az értelemben, hogy rendszeren a számbelileg gyöngébben képviselt nem az erősebb, illetőleg a házasságnál a kisebb számban képviselt választhat a nagyobb számban képviselt nemhez tartozók közül, s ennél fogva ott, a hol nincs polygamia, a nagyobb számban képviselt nem hátrányára kedvezőtlen mérleg áll be, a mennyiben annak egy része a házasság intézményéből kizárva marad. Fokozódik e kérdés érdeke és fontossága, ha tekintetbe vesszük, hogy a házasságban élő egyének átlag tovább élnek, köztük kevesebb az elmebetegség, az öngyilkosság; mely tényekből szorososan következik hogy valamely nemzet társadalmilag annál egészségesebb, minél többen részesülnek benne mindkét nemből a házaselet áldásaiban.

Ámde ettől eltekintve is fontos a nemek számaránya a társadalmi élet és a társas érintkezések alakulására. Tudvalevő, hogy már a görög írók sok elmésséggel festették az oly társa-